

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-615-7-26>

NATIONAL LEGAL MECHANISMS FOR CONTROLLING THE BEHAVIOUR OF GATEKEEPERS IN THE EU INTERNAL MARKET UNDER THE DMA

НАЦІОНАЛЬНІ ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ КОНТРОЛЮ ЗА ПОВЕДІНКОЮ ГЕЙТКІПЕРІВ НА ВНУТРІШНЬОМУ РИНКУ ЄС В УМОВАХ ДІЇ DMA

Zhybak A. An.

*Postgraduate Student at the Department
of International, Civil and Commercial
Law, Faculty of International Trade and
Law,
State University of Trade and
Economics
Kyiv, Ukraine*

Жибак А. А.

*аспірант кафедри міжнародного,
цивільного та комерційного права
факультету міжнародної торгівлі
та права
Державного торговельно-
економічного університету
м. Київ, Україна*

Закон про цифрові ринки (*Digital Markets Act*, далі – DMA), який схвалений Європейським парламентом та Європейською радою 14.09.2022 і чинний з 02.05.2023 [1], накладає *ex ante* зобов'язання на онлайн-платформи зі статусом гейткіпера (від англ. *gatekeeper*). Він спрямований на боротьбу з антиконкурентною діловою практикою, пов'язаною із економічною владою гейткіперів на цифровому ринку, яка може завдати шкоди правам бізнес-користувачів та споживачів на території ЄС.

Разом з тим, контроль за конкурентною поведінкою суб'єктів господарювання на європейському ринку продовжує здійснюватися завдяки актам національного законодавства. Зобов'язання гейткіперів, викладені у ст.ст. 5, 6, 7 DMA [1], не замінюють вже існуючі зобов'язання з аналогічними або подібними цілями, встановлені національним законодавством, щоб не ставити гейткіперів у привілейоване становище порівняно із онлайн-платформами, які такого статусу не мають. Важливо розуміти, що ефективне забезпечення конкурентності та справедливості на цифрових ринках ЄС залежить від гармонізації положень DMA з національними нормативними актами. Регуляторні розбіжності між країнами-членами можуть значно ускладнювати транскордонну торгівлю та цифрову взаємодію, що вимагає узгодженого підходу до правового регулювання цифрового простору.

Ст. 1 (5) DMA [1] забороняє державам-членам ЄС з метою уникнення фрагментації внутрішнього ринку, накладати додаткові зобов'язання на гейткіперів. Разом з тим, можуть накладатися зобов'язання на онлайн-платформи, включаючи ті, що мають статус гейткіпера, з питань, які виходять за межі сфери дії DMA. Цей підхід спрямований на досягнення гармонізації європейського законодавства та усунення перешкод для свободи надання та отримання послуг на внутрішньому ринку, не допускаючи дублювання правового регулювання діяльності гейткіперів на національному рівні.

Ст. 1 (5) DMA згадує лише гейткіперів, а не основні послуги платформи, що можна пояснити мотивом законодавця забезпечити контроль за економічною владою цифрових гігантів. Проте, це суперечить приписам ст.ст. 5 (1), 6 (1) DMA [1], відповідно до яких гейткіпер повинен виконувати зобов'язання щодо своїх основних послуг платформи, перелічених у рішенні про призначення. Таким чином, формулювання ст. 1 (5) DMA не слід вважати вдалим, оскільки багато національних європейських законів націлені на прямий або непрямий контроль економічної влади суб'єктів господарювання, включаючи тих, що мають статус гейткіпера. Для усунення імовірності блокування національного конкурентного законодавства потрібно давати обмежувальне тлумачення ст. 1 (5) DMA. Національні закони, спрямовані на досягнення аналогічних або подібних цілей, що й DMA, але які не охоплюють основні послуги платформи, запропоновані провайдерами, повинні залишатися чинними, за умови, що вони не суперечать положенням, викладеним у DMA.

Більш децентралізований підхід щодо застосування конкурентного законодавства закріплює ст. 1 (6) DMA [1], даючи розширювальне тлумачення приписам якої можна зробити висновок про те, що вирішувати проблеми конкуренції на ринках, де присутні гейткіпери, можуть також національні закони. Приписи даної статті встановлюють, що DMA не перешкоджає застосуванню: 1) ст.ст. 101 і 102 ДФЄС; 2) національних конкурентних норм, що забороняють антиконкурентні угоди та зловживання домінуючим становищем; 3) національних конкурентних норм, що не стосуються гейткіперів; 4) Регламенту 139/2004 та національних законів щодо контролю за злиттям.

Стосовно національних конкурентних норм, ст. 1 (6) DMA підтримує принципи, встановлені Регламентом 1/2003 від 16.12.2002 про імплементацію правил конкуренції, викладених у ст.ст. 81 та 82 ДФЄС [2]. Держави-члени ЄС можуть застосовувати на своїй території національне законодавство, за умови, що воно є сумісним із загальними принципами та іншими положеннями права ЄС. У п.п. 10, 11 DMA [1] паралельне застосування норм конкурентного права обґрунтовується

різними цілями, які переслідує DMA та конкурентне право, що вказує на їх взаємодоповнюючий характер. DMA спрямований на захист «іншого законного інтересу» – забезпечити, щоб ринки, на яких присутні гейткіпери, залишалися конкурентними і справедливими, незалежно від фактичного чи потенційного впливу поведінки гейткіпера на конкуренцію на конкретному ринку. Попри складність чіткого розмежування цілей конкурентного законодавства і DMA, очевидно, що положення останнього повинні застосовуватись кожного разу, коли поведінка гейткіпера спотворює конкуренцію на ринку, незалежно від того, чи їхнє застосування – прямо або опосередковано – також сприяє забезпеченню конкурентних і справедливих цифрових ринків.

Таким чином, національне законодавство, яке відповідає положенням ДФЕС щодо конкуренції, може застосовуватися без обмежень (ст. 1 (6) (a) DMA). В той же час, DMA у ст. 1 (6) (b) передбачає можливість застосування приписів національного законодавства до антиконкурентної поведінки на ринку суб'єктів господарювання без статусу гейткіпера, відмінної від тої, яка визначена у ДФЕС, а також до гейткіперів, навіть якщо це матиме наслідком накладення на останніх додаткових зобов'язань. Це залишає за національними органами влади широкі повноваження вирішувати проблеми конкуренції. Однак, правові механізми впливу на поведінку суб'єктів господарювання, включаючи гейткіперів, які закріплені у законодавчих актах країн ЄС, повинні відповідати спільним принципам європейського конкурентного права та не впливати на положення ст.ст. 5, 6, 7 DMA. Національні конкурентні норми, які можуть бути навіть суворішими, ніж положення ДФЕС, ґрунтуються на індивідуальній оцінці ринкових позицій суб'єктів господарювання і забороненої поведінки, включаючи її фактичні чи потенційні наслідки і масштаб, з можливістю для суб'єктів господарювання наводити аргументи щодо ефективності та необхідності такої поведінки.

Якщо дії гейткіперів регулюються виключно DMA або конкурентним законодавством, їхнє одночасне застосування виключається. У п. 5 DMA [1] підкреслюється обмежене застосування ст.ст. 101 і 102 ДФЕС шляхом проведення детального *ex post* розслідування домінування на ринку або антиконкурентної поведінки гейткіпера. Разом з тим, паралельне застосування DMA та конкурентного законодавства можливе за умови поведінки гейткіпера, спрямованої в обхід накладених зобов'язань.

Національні конкурентні відомства повинні утримуватися від застосування загальноєвропейського та національного конкурентного законодавства, якщо конкуренція, яка опинилася під загрозою через

можливе невиконання гейткіперами вимог DMA, може бути відновлена шляхом забезпечення дотримання зобов'язань за DMA у майбутньому. Паралельне правозастосування, яке в таких випадках є недоцільним, може призвести до фрагментації внутрішнього ринку і суперечить принципам розумності та пропорційності.

Стосовно законодавчої складової узгодженого застосування положень DMA та актів національного законодавства – у ЄС уже існує нормативно-правовий акт, який закріплює координаційний механізм застосування ст.ст. 101 і 102 ДФЕС та паралельного застосування національного конкурентного законодавства до однієї і тієї ж справи – Директива ECN+ [3], що містить принципи та правила, які можуть слугувати зразком для співпраці національних конкурентних відомств у процесі публічного правозастосування DMA. Водночас залишається актуальною потреба у створенні регулятивного акта, який би запобігав дублюванню розслідувань транскордонних справ ЄК та національними конкурентними відомствами у випадках недотримання вимог DMA гейткіперами. Враховуючи, що стаття 38 (7) DMA [1] обмежує слідчі повноваження національних конкурентних територією відповідної держави, координація між різними національними конкурентними відомствами є важливим чинником для забезпечення ефективного правозастосування. Оскільки Європейська комісія відіграє головну роль в узгодженому, ефективному та взаємодоповнюючому застосуванні зобов'язань до гейткіперів та уповноважена приймати відповідні імплементаційні акти, саме вона повинна розробити процесуальні правила співпраці.

Література:

1. Regulation 2022/1925 of the European Parliament and of the Council of 14 September 2022 on contestable and fair markets in the digital sector and amending Directives (EU) 2019/1937 and (EU) 2020/1828 (Digital Markets Act). URL: <http://surl.li/qzqgp> (дата звернення 05.09.2025).
2. Council Regulation 1/2003 of 16 December 2002 on the implementation of the rules on competition laid down in Articles 81 and 82 of the Treaty. URL: <http://surl.li/cslmkg> (дата звернення 06.09.2025).
3. Directive 2019/1 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2018 to empower the competition authorities of the Member States to be more effective enforcers and to ensure the proper functioning of the internal market. URL: <http://surl.li/mvkyxn> (дата звернення 06.09.2025).